

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
БУКОВИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

МАТЕРІАЛИ

96 – ї

**підсумкової наукової конференції
професорсько-викладацького персоналу
БУКОВИНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

16, 18, 23 лютого 2015 року

Чернівці – 2015

УДК 001:378.12(477.85)

ББК 72:74.58

М 34

Матеріали 96 – ї підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького персоналу Буковинського державного медичного університету (Чернівці, 16, 18, 23 лютого 2015 р.) – Чернівці: Медуніверситет, 2015. – 352 с. іл.

ББК 72:74.58

У збірнику представлені матеріали 96 – ї підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького персоналу Буковинського державного медичного університету (Чернівці, 16, 18, 23 лютого 2015 р.) із стилістикою та орфографією у авторській редакції. Публікації присвячені актуальним проблемам фундаментальної, теоретичної та клінічної медицини.

Загальна редакція – професор, д.мед.н. Бойчук Т.М., професор, д.мед.н. Іващук О.І., доцент, к.мед.н. Безрук В.В.

Наукові рецензенти:

доктор медичних наук, професор Кравченко О.В.

доктор медичних наук, професор Давиденко І.С.

доктор медичних наук, професор Дейнека С.Є.

доктор медичних наук, професор Денисенко О.І.

доктор медичних наук, професор Заморський І.І.

доктор медичних наук, професор Колоскова О.К.

доктор медичних наук, професор Коновчук В.М.

чл.-кор. АПН України, доктор медичних наук, професор Пішак В.П.

доктор медичних наук, професор Гринчук Ф.В.

доктор медичних наук, професор Слободян О.М.

доктор медичних наук, професор Тащук В.К.

доктор медичних наук, професор Ткачук С.С.

доктор медичних наук, професор Тодоріко Л.Д.

ISBN 978-966-697-588-4

© Буковинський державний медичний
університет, 2015

Achillis – Ахіллове сухожилля та ін. При підготовці міжнародної анатомічної номенклатури у 1955 році було вирішено повністю виключити епоніми, замінивши їх систематичними термінами: наприклад, перший шийний хребець має епонімичну назву atlas (Atlas) і систематичну vertebra cervicalis prima, але у похідних термінах епонім зберігається: атлантопотиличний – atlanto-occipitalis. Міфологічні епоніми зустрічаються і в клінічній термінології: одна із версій походження терміну психіатрія (psychiatria) від імені Психея (Psyche) – уособлення душі людини, гігієна (hygiene) від імені дочки Асклепія Гігієї (Hygie) – богиня здоров'я, голова Медузи (caput Medusae) – розширення підшкірних вен передньої черевної стінки зі змієподібним розгалуженням навколо пупка, що походить від імені міфічного чудовиська, корона Венери (corona Venereis) – сифілітична висипка на лобі від імені старогрецької богині любові і краси та ін.

Велика кількість міфологічних епонімів використовується і у фармацевтичній термінології у назвах лікарських рослин, наприклад: Artemisia (полін) – рослина богині тваринного й рослинного світу Артеміди (Artemis); Adonis (горцивіт) – трав'яниста рослина від імені божества рослинності і родючості Фінікії, грецького юнака Адоніса (Adonis), улюбленця Афродіти, який загинув на полюванні та ін.

Біблеїзми увійшли в медичну термінологію в Середні віки, коли назви певних хвороб пов'язували з іменами святих: Антонів вогонь – гангренозне захворювання, назване на честь святого Антонія (Sanctus Antonius) – єгипетського ченця, який жив у III-IV століттях, до мошів котрого прикладалися хворі; хвороба святого Мавра – подагра, від імені католицького святого Мавра (Sanctus Maurus), який був місіонером у Франції у V ст.; синдром Йова – синдром гіперпродукції – спадкове захворювання з дефектом гуморального імунітету від імені старозавітного праведника Job, який жив біля Палестини; танець святого Віта (Sanctus Vitus) – хорея – синдром, який характеризується безладними, уривчастими, нерегулярними рухами, які часто нагадують танець.

Назва виникла від повір'я, що розповсюдилось у XIV столітті у Німеччині, про те, що хвороба ця виліковується при відвідуванні церков і каплиць, присвячених святому Віту і святій Варварі. Зустрічаються біблеїзми і в анатомічній термінології, наприклад: rotum Adami – Адамово яблуко або кадик.

Проведене нами дослідження показало, що виділені групи епонімів термінів вживаються в різних підсистемах медичної термінології. Домінують двокомпонентні структури, у клінічній термінології часто зустрічаються багатоконпонентні, що відображають роботу багатьох людей над окремо взятою проблемою. Незважаючи на ряд негативних явищ, епоніми завжди становитимуть значну частину медичної термінології. Використання епонімів у колі вузьких спеціалістів забезпечує швидке розуміння сформованої картини, передає спадкоємність знань, відображає основні етапи розвитку науки, боротьбу думок і поглядів, становлення наукового світогляду людини.

Роман Л.А.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Кафедра суспільних наук та українознавства
Буковинський державний медичний університет

Виклики часу вимагають від університетів готувати конкурентно спроможного спеціаліста, який вільно володітиме іноземною мовою, що дозволить йому самостійно збирати і обробляти необхідну інформацію, не тільки в українських, а й в закордонних виданнях, а відтак буде спроможний використовувати її в процесі розв'язання життєвих та професійних ситуацій і приймати рішення для професійної самореалізації. Щоб підготувати такого спеціаліста, вищі заклади освіти, спрямовуючи навчальний процес на задоволення потреб суспільства та запитів студентів, мають змінити засоби та технології навчання студентів.

У методичці викладання іноземних мов загальноприйнятою є думка (С. Бернштейн, Л. Щерба, А. Супрун, Р. Барсук, Є. Поліванов, В. Виноградов, В. Журавльов), що під час навчання іноземної мови важливо враховувати результати порівняльного аналізу рідної та іноземної мов, виділяти спільні вектори сучасного розвитку мовних систем, залучати історичні та країнознавчі відомості, створювати комфортне лінгводидактичне середовище, яке має високий освітній потенціал та активізує комунікативно-пізнавальну діяльність. У контексті вищезазначеного важко переоцінити переваги мультимедійних інформаційних технологій та Інтернет-ресурсів, які відкривають широкі горизонти можливостей для тих, хто прагне вивчити іноземну мову.

Метою нашої публікації є короткий огляд переваг інформаційних технологій (ІТ) у викладанні української мови як іноземної.

На сьогодні поряд із традиційними навчальними підручниками та посібниками є чимало ІТ, які включають автоматизовані навчальні курси з іноземних мов, і які, по суті, є мультимедійними продуктами. Науковці стверджують, що завдяки мультимедійним програмам студенти можуть працювати у своєму ритмі та згідно зі своїми потребами. Досвід проведення експериментальних досліджень свідчить про те, що найкращі результати були отримані тими студентами, які використовували мультимедійні навчальні програми, тому що принципи технології мультимедіа характеризуються актами одночасності візуального та слухового сприймання, синтезу та синхронізації вербалізованих та невербалізованих знань, синхронізації та інтеграції часово-просторових та візуально-просторових джерел навчальної інформації.

Серед переваг мультимедійних прикладних програм, які використовують сучасну методику інтенсивного вивчення мови, є також те, що вони виконують як інформаційно-пізнавальну, так і контролюючу функції. Крім того, одним із засобів інтенсифікації навчального процесу загалом та навчання української мови як іноземної зокрема є використання всесвітньої інформаційної мережі Інтернет. Велика кількість Інтернет-

сайтів, що з'явилися останнім часом, присвячено вивченню іноземних мов. Це не тільки словники й граматичні правила, але також ігри зі словами, кросворди, чайнворди, що активізують пізнавальну діяльність студентів. Різної складності on-line тести пропонують широкий діапазон завдань, які розкривають самотність історії й культури країн, що вивчаються. В останніх публікаціях на тему використання Інтернет-методик для вивчення іноземних мов акцент робиться на таких можливостях Інтернету як: читання on-line версій газет та журналів з метою засвоєння культурологічних аспектів вивчення мови; обмін письмовими повідомленнями з іноземними адресатами; можливість оперативної публікації власної інформації, створення власних Інтернет-проектів (веб-сторінок); участь у текстових та голосових чатах, у телекомунікаційних міжнародних проектах, конкурсах, олімпіадах, телеконференціях та відео конференціях on-line.

Практика застосування ІТ у викладанні та навчанні української мови як іноземної свідчить, що інформаційні технології підвищують мотивацію студентів до вивчення іноземних мов, забезпечують не тільки індивідуалізацію та диференціацію навчання з урахуванням здібностей студентів, що є необхідним для розвитку необхідних мовленнєвих навичок та вмінь, але й показують результативність навчання через установлення міжкультурних зв'язків у віртуальному просторі, що у свою чергу створює умови для самоосвіти та дистанційної освіти.

На наш погляд, зміщення акценту з методологічного навчання на інформаційне позитивно вплине на розвиток у студентів здатності до набуття нових знань за допомогою інформаційно-комунікативних технологій та створення інтерактивного навчального іншомовного середовища, що є одним з головних принципів методичної роботи в комплексі і свідчить про безперечну перевагу ІТ у процесі викладання української мови як іноземної.

Руснак Ю.М.

НАЗВИ ВЕСІЛЬНИХ ПРИМІЩЕНЬ У БУКОВИНСЬКИХ ГОВІРКАХ

Кафедра суспільних наук та українознавства
Буковинський державний медичний університет

Колись весілля на Буковині відбувалося у хаті, але згодом для нього почали робити спеціальні тимчасові приміщення. Фактичний матеріал дає змогу виокремити лексико-семантичну групу „весільні приміщення”, яка представлена словами: *па'латка, ша'лаш, 'буда, кор'т'ена, шанд'рама, ша'мандра, 'шанда, 'шура, 'шона, на'в'ес, 'поднав'ес, бала'ган, ко'либа*.

Лексика цього семантичного угруповання дає підставу вести мову про зміни у семантичній структурі слів, пристосування лексикону до нових реалій життя; на позначення тимчасового весільного приміщення використовують узвичаєні для говірок лексеми.

Найбільш поширеною назвою для весільного приміщення є *па'латка* „тимчасове, звичайно літнє приміщення, зроблене з цупкої непромокальної тканини, яку натягують на каркас, намет”. Те ж значення мають слова *'буда, ша'лаш, кор'т'ена*, що характеризуються різним походженням. Слово *'буда* запозичено через пол. мову *buda* із срдверхнім. *buode* „шалаш, палатка”. *'Перед 'будойу бат'ки зди'бали моло'дих с кала'чамі/ а моло'ді вкло'н'алиса //*. У наддністрянських говірках *'буда* „собача будка”, з таким же значенням слово використовується у говірках Заставнівського р-ну; у західнополіських – „шалаш з гілок”.

Слово *ша'лаш* запозичене з тюрк. мов: *Te 'місці/ де си'діли моло'ді/ називали ша'лаш //*. У гуцульських говірках *ха'лаш, ша'лаш* „тимчасове приміщення для худоби на полонині”.

У говірці с. Турятка Глибоцького р-ну весільне приміщення називають *кор'т'ена*: *Моло'деї з друж'бами ро'б'ели кор'т'ену / на во'ротах ро'б'ели ко'рону з/ й'лици //*. Слово *кор'т'ена* – суфіксальне утворення (суфікс-ен-) від рум. *cort* „палатка”.

Отже, слова *па'латка, ша'лаш, 'буда, кор'т'ена*, позначаючи той самий денотат, характеризуються різним походженням.

Ряд слів на позначення весільного приміщення мотивує слово зі значенням „навіс”: *шанд'рама, 'шанда, ша'мандра, на'в'ес, 'поднав'ес, 'шона*.

Слово рум. походження *шанд'рама* „великий дошаний будинок, який використовують на весіллях” у буковинському діалекті може мати форму *ша'мандра*. Слово *шанд'рама* походить з рум. *şandrama* „навіс”. Слово *'шанда* можна розглядати як усичення слова *шанд'рама*.

Слово *'шура* в рум. мові має два значення: *şură* 1) „навіс”, 2) „сарай” (для возів). Слово *'шура* „навіс” поширено у Кельменецькому і Сокирянському р-нах: *Ро'били ві'нок у 'шуру і на во'рота // у ту йа'лінку к'лали к'віти/ і са'му 'шуру прикра'шали квіт'ками//*, а мешканці Заставнівського р-ну використовують це слово зі значенням „сарай”: *А 'шура це та'ке / дл'а дроу / це ма'лен'кий са'рай //*. У наддністрянських говірках *шура* „яма для картоплі”, у гуцульських *шона, шура* 1) „приміщення для зберігання сільськогосподарського реманенту, повітка”, 2) „приміщення на пасовищі для худоби”.

Слово *'шура* у мові-донорі мало інтегральну сему „прибудова”, диференційні семи „навіс”, „сарай”. У буковинському діалекті диференційні семи увиразнилися, і, як наслідок, у цьому мовному ареалі слово використовується з різними значеннями. Ця ж особливість стосується слова *'шона*, яке у говірках Буковини має два значення. Так, у говірці с. Неполоківці Кіцманського р-ну слово *'шона* – „весільне приміщення, навіс”: *Ца 'шона розра'хована на д'віста пар, у говірці с. Вікно Заставнівського р-ну слово 'шона „сарай”: У 'шони си'дит ху'доба / ко'рови //*. У наддністрянських говірках *'шона* „місце, де зберігають дрова, дровітня”; у поліських – „хлів для зберігання снопів і реманенту”. Слово *'шона* запозичено через пол. посередництво *szopa* із нім. мови

Schuppen „сарай”, пор.: *шона* „сарай”.

Існує у говірках Буковини і слово *на'в'ес*, тобто слова *шанд'рама*, *'шура*, з одного боку, і *на'в'ес*, з другого, можна розглядати як міжмовні дублети. Слово *на'в'ес* – результат інтерференції – поширене у говірках Хотинського р-ну: *По'том на у'борі 'робля та'кі на'в'еси здоро'вен:і* // Продуктивним є у буковинських говірках префіксальне утворення від *навес* – *подна'в'ес*: *Г'дут до моло'дого і за'ход'ат у подна'в'ес* // У західнолиньських говірках *пудна'вес*, *балда'хін* „приміщення для зберігання реманенту”.

У селах Хотинського і Кельменецького р-нів весільне приміщення називають *балаган*, *бал'ган*. Слово *балаган* „споруда для видовища на ярмарках”, „спальний намет” запозичене з тур. мови „верхня кімната, над головним входом”; у західнополіських говірках *балаган* „легка споруда для худоби під час її випасання далеко від села”, у рязанських говірках *балаган* „тимчасове житлова будівля у лісі”. Слово *балаган* „тимчасове весільне приміщення” використовують у східнослов'янських говірках, пор.: *розбирати балаган* „закінчувати весільне гуляння”.

У с. Романківці Сокирянського р-ну зі значенням „весільний намет” натрапляємо на слово *ко'либа*, *ук'рашена ко'либа*. Слово *колиба* „курні пастухів”, „зимове дерев'яне житло гуцулів-лісорубів”, „примітивна будова, покрівля з дошок”, „хатина, халупа” – мандрівне пастуше слово; для української і західнослов'янських мов ймовірно рум. посередництво; рум. *colibă* „халупка”.

Загальна тенденція діалектного мовлення до економії мовних засобів призводить до того, що у говірках на позначення нових реалій використовують існуючі у діалекті мовні засоби: інтегральна сема слова-донора у буковинських говірках розпадається і формує два лексико-семантичні варіанти.

Семенко І.В.

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИДИ, МІСЦЕ І РОЛЬ ЕПОНІМІВ В НАЗВАХ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН

Кафедра іноземних мов

Буковинський державний медичний університет

Першими ліками людей були рослини. З давніх часів люди прагнули знайти чудодійну „траву безсмертя”, здатну лікувати та виліковувати різноманітні хвороби. Лікарські рослини неодноразово прославлялися простими людьми, вченими, науковцями, лікарями. Назви рослин використовувалися в оповіданнях, казках, байках. Про них згадували навіть у віршах, поемах тощо. Наприклад, поема десятого століття „Одо з Мена” описує лікувальні властивості більше 100 лікарських рослин. Всесвітньо відомим також є вислів видатного мислителя, вченого, філософа і лікаря Сходу Абу Алі Ібн Сіна (Авіценні): „Три зброї є в лікаря: слово, рослина, ніж”.

Цікаві відомості про використання цілющих властивостей рослин можна знайти в пам'ятниках найдавнішої культури – санскритської, давньоєврейської, китайської, грецької, римської. Великий матеріал про застосування лікарських рослин був виявлений при дослідженні папірусу, знайденого у XIX столітті німецьким єгиптологом Георгом Еберсом, – „Книги приготування ліків для всіх частин тіла”. У ній міститься цілий ряд рецептів, які застосовували древні єгиптяни для лікування багатьох захворювань. Вони використовували різні мазі, примочки, мікстури, які являли собою структуру з досить великою кількістю складових. У Єгипті були широко поширені запахи масла, бальзамів, смоли. Вже в той час були добре відомі цілющі властивості алое, подорожника, ялівцю, рицини та багатьох інших рослин, які використовувалися як простими людьми, так і лікарями.

Деякі дослідники вважають, що багато екзотичних назв лікарських речовин в стародавніх медичних текстах були фольклорною назвою цілющих трав. Так, наприклад, читаючи в єгипетських папірусах про застосування „вух газел” і „очей свині”, про настоянку „зубів осла”, мазі з „ослиного черепа”, можна згадати англійську народну назву лісового хвоща – „кінський хвіст” („Horse tail”), сучасні народні назви трав – „ведмежі вушка”, „заячі вушка”, „братки”, „мишаче вухо”, „левиний зів”, „вороняче око”, „котячі лапки” і багато інших.

Історичні паралелі: Часто історія походження фольклорних назв лікарських трав у різних мовах дає можливість побачити їх єдиний витік, який знаходиться, як правило, в латинській або грецькій мовах. Так, наприклад, „котячі лапки” – трава, яку з давніх часів застосовують як кровоспинний засіб, має латинську назву „Antennaria”, від „antennae” – антени. Так називали вусики комах з потовщеннями на кінцях. На них схожі пухнасті білі суцвіття цієї рослини. Проте в її суцвіттях можна побачити і схожість з подушками котячих лап. Ми зустрічаємося з дивним на перший погляд збігом назви цієї рослини на мовах різних європейських народів. Буквально збігаються з українським „котячі лапки” англійське „cat's foot”, французьке „pied de chat”, німецьке „Katzenpfotchen”. Розгадка криється не в сучасній, а в старій латинській назві. Травники, написані сотні років тому, називають цю траву „Pescati” – „котячі лапки”. Сучасні назви в різних мовах – є перекладом цього старого імені.

Описуючи ті чи інші лікарські рослини, вчені навіть не здогадувались, що вони були першими і назва рослин ввійде в історію під їх ім'ям. Ось чому, серед джерел ботанічної лексики дуже часто використовуються власні назви – епоніми. „Інтернет-словник „Вікіпедія” подає таке визначення: *епонім* (грецьк. *πῶμος*, букв. – той, що дав ім'я) – божество, видатна людина або *герой*, на честь якого одержав своє ім'я певний географічний об'єкт (*місто, ріка, гора, місячний кратер* тощо). У науці епонім – це назва явища (наприклад, *хвороби*), поняття, структури або методу за ім'ям людини, яка вперше виявила або описала їх (набряк Квінке, закон Вакернагеля, символ Кронекера тощо). Також епонімами називають будь-які власні імена, що стали іменами загальними.

Назви лікарських рослин можна поділити на певні групи:

1) Рослини, які названі на честь вчених – ботаніків *антропоніми*. До них можна віднести такі назви рослин, як: *Любка зеленоцвіта* (лат. назва *Platanthera chlorantha*), *Вероніка лікарська* (лат. назва *Veronica officinalis*), *Вероніка плющоліста*, (лат. назва *Veronica hederifolia*), *Герань Робертова*, (лат. назва *Geranium robertianum*), *Горлянка Лаксмана* (лат. назва *Ajuga laxmanii*), *Лобода доброго Генріха*, (лат. назва *Chenopodium bonus-henricus*), *Лавр благородний* (лат. назва *Laurus nobilis*), *Лілія біла* (лат. назва *Lilium candidum*), *Лілія ланцетоліста* (*Lilium lancifolium*) та інші.

2) Рослини, які отримали свою назву за місцем проростання *топоніми*. Серед *топонімів* можна виділити такі назви, як: *Агава американська* (лат. назва *Agave americana*), *Алтея вірменська*, (лат. назва *Althaea armeniaca*), *Астрагал датський* (лат. назва *Astragalus danicus*), *Борицітник європейський* (лат. назва *Heracleum sphondylium*), *Гледичія каспійська* (лат. назва *Gleditschia caspia*), *Глід кримський* (лат. назва *Crataegus taurica*), *Глід український* (лат. назва *Crataegus ucrainica*), *Горлянка женецька* (лат. назва *Ajuga genevensis*), *Змієголовник молдовський* (лат. назва *Dracosephalum moldavica*), *Ірга канадська* (лат. назва *Amelanchier canadensis*), *Калачики мавританські* (лат. назва *Malva mauritiana*) та інші.

3) Назви рослин, які названі від назв небесних тіл *космоніми*, до яких можна віднести рослину *Андромеду багатолісту* (лат. назва *Andromeda polifolia*) від назви всім відомої галактики Андромеди. Препарати Андромеди багатолістої виявляють наркотичну, в'язучу і місцево подразнювальну дію.

Нами були розглянуті шляхи виникнення зазначених термінів, їх етимологія, проведено лексико – семантичний і морфологічний аналіз, а також досліджені терміни були порівнювались з їх відповідними назвами у інших мовах і з деякими назвами у народній етимології.

Сидоренко М.М.

ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ УКРАЇНОЗНАВСТВА

Кафедра суспільних наук та українознавства

Буковинський державний медичний університет

Відродження Української суверенної держави зумовило відродження науково-освітнього українознавства як цілісної системи знань, освіти й виховання в інтегрованій єдності таких складових: Україна – етнос, – природа, – мова, – нація, – держава, – культура, – міжнародні відносини. Як наука в системі освіти українознавство має свої історичні традиції, особливості в єдності знання і творення. Філософсько-гуманітарними основами українознавства є визнання: світ – єдиний, цілісний, повний лише у своїй різноманітності, в тому числі людей (народів), що складають все людство; кожна людина, нація, мова, культура мають природне однакове право на життя й повну самореалізацію; тільки у взаємодії з іншими людьми кожна людина, кожен його народ, його мова, культура можуть виявити всю повноту своєї індивідуальної вселюдської сутності; посягання на природне право кожної людини, нації, мови, культури, на їхню самобутність і волю до життя є злочином; шляхом до певної реалізації сутності, покликання людини і людства є пізнання як синтез самопізнання і самотворчості.

Дослідження історії української філософії сприяє відтворенню цілісного образу національно визначеного буття філософії як складової частини українознавства. Характеристиці процесів, що визначали зміст філософського життя на конкретних етапах історії культури України має передувати: по перше, з'ясування значення історії української філософії для розвитку культури українського народу на сучасному етапі історичного розвитку; по-друге, осмислення досвіду, здобутого попередниками при вивченні історії світової та української філософії. При осмисленні філософського аспекту українознавства, слід враховувати потреби національного відродження, яке визначає особливості сучасного етапу духовного життя українського народу, прагнення створити європейські стандарти життя. Щоби по-справжньому пізнати свій рідний народ та інші народи, необхідно вивчати їхню історію, мову, культуру.

І не тільки культуру, що створена талановитими архітекторами, художниками, музикантами, письменниками, акторами, вченими, але й ту, що впродовж багатьох століть творилася і плекалася в народному середовищі, передавалася від покоління до покоління, безперервно розвивалася і водночас зберігала певні стійкі свої риси, які утверджувалися, поширювалися, себто ставали традиційними.

Ця традиційна культура тісно пов'язана з природними умовами, історичним буттям народу, способом його життя, діяльністю, характером, психологією. Вона виражена в різних формах: матеріальній (будівлях, знаряддях праці, ремеслах, саморобних засобах транспорту, одязі, їжі) і духовній (звичаєх, обрядах, традиційних знаннях, мистецьких виробках, творах усної народної творчості, тощо).

Досліджуючи філософський аспект українознавства виявляється, що українська філософія суто та, що генетично спирається на світоглядні архетипи українського народу і теоретично виражає його світогляд. Оскільки, українці спілкувалися і спілкуються з іншими народами, остільки вони запозичували, у них певні філософські вчення. А це значить, що в Україні функціонує як українська, так і неукраїнська філософія (німецька, французька, англійська, російська тощо). Тому філософія на Україні включає в себе як національну, так і світову. Історії філософії належить відповідальне місце і роль у комплексі різних наук, покликаних реалізувати відродження духу українського народу.